

Valsts izglītības satura centrs

Atbalsta pasākumu nodrošināšana vispārējās izglītības iestādēs

Metodiskais līdzeklis

2019

Materiālu izstrādāja: Speciālās izglītības nodaļa

Atbildīgā par izdevumu: Anita Falka

Valsts izglītības satura centra redakcija

Pārpublicēšanas vai citēšanas gadījumā atsauce uz šo materiālu ir obligāta.

© Valsts izglītības satura centrs, 2019

Metodiskie ieteikumi atbalsta pasākumu organizēšanai paredzēti pedagogiem un/vai atbalsta komandas speciālistiem, lai plānotu un īstenotu atbalsta pasākumu norisi skolēniem ar speciālām vajadzībām izglītības iestādēs.

Metodiskie ieteikumi sastāv no šādām daļām:

1. Ievads.
2. Atbalsta pasākumu normatīvais regulējums.
3. Kas jāņem vērā, pieņemot lēmumu par atbalsta pasākumu izmantošanu.
4. Skolas atbalsta komandas loma lēmuma pieņemšanā.
5. Atbalsta pasākumu veidi.
6. Atgādņu paraugi.
7. Atbalsta pasākumu piemēri.
8. Atbalsta pasākumi valsts pārbaudes darbos.
9. Atbalsta pasākumu pozitīvie un negatīvie aspekti.
10. Ieteikumi darba lapu sagatavošanai ikdienā un pārbaudes darbos.
11. Izmantotie resursi.

Ievads

Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014. – 2020.gadam iekļaujoša izglītība definēta kā process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā. Iekļaujošas izglītības pamatā ir ideja par vienlīdzīgu izglītības iespēju nodrošināšanu ikvienam bērnam, skolēnam vai studentam. Tas nozīmē arī skolēnu ar speciālām vajadzībām iekļaušanu vispārējās izglītības iestādēs, nodrošinot viņiem iespēju mācīties kopā ar saviem vienaudžiem, kuriem šādu speciālu izglītības vajadzību nav.

Skolēniem ar speciālām vajadzībām, kuri mācās vispārējās izglītības programmās, skola nodrošina nepieciešamos atbalsta pasākumus mācību procesā un pārbaudes darbos. Atbilstoši Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumiem **Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju**, speciālās izglītības programmas ir vispārējās izglītības programmu īpašie veidi. Līdz ar to visi atbalsta pasākumi attiecas arī uz skolēniem, kuri mācās speciālās izglītības programmās. **Atbalsta pasākumi ietver dažāda veida pasākumus un metodes, kas palīdz skolēniem ar speciālām izglītības vajadzībām pārvarēt veselības problēmu vai attīstības traucējumu radītos ierobežojumus mācību procesā.**

Atbalsta pasākumu normatīvais regulējums

2008.gadā Izglītības satura un eksaminācijas centrs kopā ar Valsts speciālās izglītības centru un sadarbības partneriem (nevalstiskajām organizācijām) veica grozījumus Ministru kabineta noteikumos par valsts pārbaudes darbiem, ietverot normu, kas paredz atbalsta pasākumu izmantošanu skolēniem ar speciālām vajadzībām valsts pārbaudes darbos.

Vispārējās izglītības likuma 53.panta **Izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšana vispārējās izglītības programmās** 1.daļa nosaka, ka atbilstošu atbalsta pasākumu pieejamību izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām, kuri uzņemti vispārējās izglītības programmā, nodrošina izglītības iestāde. Izglītības iestāde katram uzņemtam izglītojamajam ar speciālām vajadzībām izstrādā individuālu izglītības programmas apguves plānu.

Atbalsta pasākumu norisi reglamentē:

- Ministru kabineta 2010.gada 6.aprīļa noteikumi Nr.335 **Noteikumi par centralizēto eksāmenu saturu un norises kārtību** (punkti 13.8., 14., 15., 16.);

- Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumi Nr.1510 **Valsts pārbaudījumu norises kārtība** (punkti 12.5., 13., 14., 80., 81.);

- Ministru kabineta 2018.gada 21.novembra noteikumi Nr. 591 (grozījumi Nr.710) **Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi** (punkti 6.4., 17.).

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem atbalsta pasākumus var izmantot skolēni, kuriem ir:

- pedagoģiski medicīniskās **komisijas** atzinums par speciālās izglītības programmu;

- pedagoģiski medicīniskās **komisijas** atzinums par atbalsta pasākumu nepieciešamību vispārējā pamatizglītības programmā;

- **logopēda** atzinums par valodas, lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem;

- izglītības vai klīniskā **psihologa** atzinums par mācīšanas traucējumiem.

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem atbalsta pasākumus centralizētajos eksāmenos par vidējās izglītības apguvi var izmantot skolēni, kuriem ir pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums par speciālās izglītības programmas īstenošanu vai pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums atbalsta pasākumu nepieciešamību.

Ja skolēna vecāki (likumīgie pārstāvji) skolā iesniedz ārstniecības personas (ģimenes ārsta, neirologa, bērnu psihiatra) atzinumu par atbalsta pasākumu nepieciešamību, jālūdz vecākus kopā ar skolēnu apmeklēt logopēdu, psihologu vai pedagoģiski medicīnisko komisiju. Tas nepieciešams, lai atbalsta pasākumus varētu noformēt atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem. Atbalsta pasākumu noformēšana ar ārstniecības personas atzinumu neatbilst spēkā esošajai likumdošanai un nav pieļaujama.

Kas jāņem vērā, pieņemot lēmumu par atbalsta pasākumu izmantošanu?

Lai atbalsta pasākumi mācību procesā un pārbaudes darbos atbilstu skolēna vajadzībām:

- to izvēlē jāpiedalās tiem, kuri vislabāk pārzina skolēna vajadzības, kā arī stiprās un vājās puses – skolēnam, mācību priekšmeta skolotājam, skolas atbalsta komandai;
- atbalsta pasākumi jāsaprot ar skolēna vecākiem;
- lēmums par atbalsta pasākumu nepieciešamību jāpieņem par katru skolēnu atsevišķi, ņemot vērā viņa speciālās vajadzības, nevis par klasi vai vairākiem skolēniem kopā;
- Valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums par atbilstošu speciālās izglītības programmu nav vienīgais pamatojums lēmuma pieņemšanā;
- atbalsta pasākumi jāplāno tajā jomā, kurā skolēna traucējums var būt šķērslis viņa zināšanu un prasmju demonstrēšanai. Piemēram, ja skolēnam ir rakstīšanas traucējumi, tad nav nepieciešams plānot atbalsta pasākumu, kas paredz uzdevumu noteikumu lasīšanu priekšā;
- skolēnam jāsaprot izvēlēto atbalsta pasākumu jēga – kādēļ tie viņam nepieciešami un kā tie palīdzēs mācību satura apguvē;
- skolēnam, kurš mācās atbilstoši individuālajam izglītības programmas apguves plānam, atbalsta pasākumi jānorāda šajā plānā.

Skolas atbalsta komandas loma lēmuma pieņemšanā

Skolas atbalsta komandai ir svarīga loma, izvērtējot skolēna speciālās vajadzības un izvēloties nepieciešamos atbalsta pasākumus. Korekts atbalsta komandas lēmums nodrošinās skolēnam iespēju parādīt savas zināšanas un prasmes, kā arī justies līdzvērtīgi ar pārējiem skolēniem.

Lai noteiktu piemērotākos atbalsta pasākumus mācību procesā, atbalsta komandai vajadzētu atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- vai skolēns spēs piedalīties mācību procesā un atbilstoši savām spējām nokārtot pārbaudes darbu, neizmantojot atbalsta pasākumus?
- vai skolēna speciālās vajadzības ietekmēs viņa spēju demonstrēt apgūtās zināšanas un prasmes?
- kādus atbalsta pasākumus skolēns ir saņēmis mācību procesa laikā?
- kādi atbalsta pasākumi skolēnam ir nepieciešami pārbaudes darbā?

Pieņemot lēmumu par atbalsta pasākumu nepieciešamību valsts pārbaudes darbos, jāizvērtē:

- individuālajā izglītības programmas apguves plānā norādītie atbalsta pasākumi;
- skolēna paveiktais mācību stundu laikā;
- skolēna līdzšinējais sniegums klases, skolas, novada vai valsts pārbaudes darbos;

Skolēni ar speciālām vajadzībām atbalsta pasākumus izmanto ikdienas mācību procesā. Skolēniem tie ir zināmi un ir tiešā veidā saistīti ar atbalsta pasākumiem, kuri būs nepieciešami pārbaudes darbā. Mācību procesa laikā izmantotie atbalsta pasākumi nodrošina svarīgu informāciju lēmumu pieņemšanai. Tomēr ne visi atbalsta pasākumi, kurus izmanto mācību procesa laikā, būs noderīgi pārbaudes darbos.

Piemēram, skolēnam ar lasīšanas traucējumiem vēstures stundās var lasīt priekšā tekstu vai atskaņot to audioierakstā, taču valodu pārbaudes darbā, kurā tiek pārbaudīta skolēna lasītprasme, šādu atbalsta pasākumu izmantot nevar, jo tas ļaus vērtēt skolēna klausīšanās, nevis lasīšanas prasmi.

Atbalsta pasākumus periodiski (vēlams divas reizes mācību gada laikā) ir jāizvērtē. Skolēnam, pārejot uz katru nākamo klasi, atbalsta pasākumi var mainīties. Iespējams, ka daļai skolēnu atbalsta pasākumi, kuri tika izmantoti 3.klases noslēguma pārbaudes darbā, beidzot 6.klasi vairs nebūs nepieciešami. Taču iespējams, ka, skolēna veselības stāvoklim pasliktinoties, var rasties nepieciešamība pēc jauniem atbalsta pasākumiem.

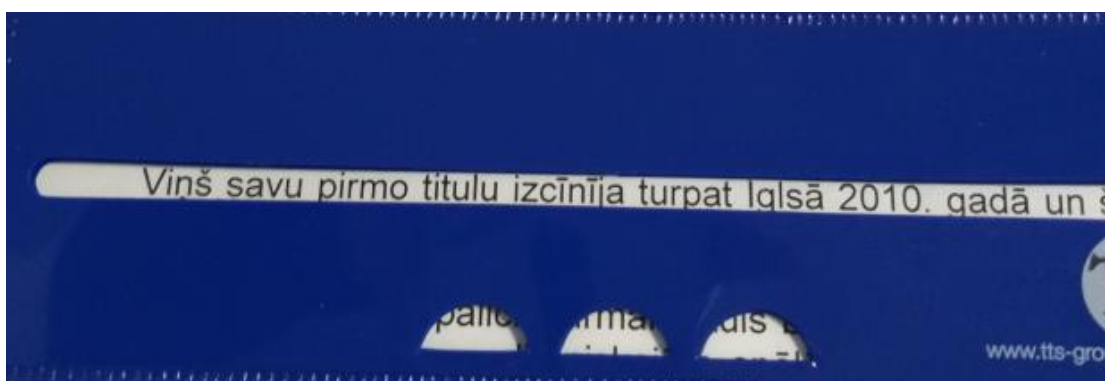
Atbalsta pasākumu veidi

Atbalsta pasākumus pēc to izmantošanas veida var iedalīt vairākās grupās. Biežāk lietotais iedalījums ir atbalsta pasākumi saistībā ar:

- 1) iepazīšanos ar darba informāciju;
- 2) atbildes sagatavošanu un sniegšanu;
- 3) darba vietu;
- 4) darba laiku un darba daļu secību.

Iepazīšanās ar darba informāciju

Atbalsta pasākumi šajā jomā nodrošina skolēnam iespēju uzdevumu veikšanai nepieciešamo informāciju iegūt ne vien vizuāli, bet arī audiāli vai taktilā veidā. Informācijas iegūšana audiāli – darba uzdevumu nosacījumus, uzdevumus un atbilžu variantus atskaņo audioformātā vai lasa priekšā. Informācijas iegūšana taktilā veidā – darba materiāli Braila rakstā. Informācijas iegūšana vizuāli - zīmju valodas izmantošana uzdevuma nosacījumu skaidrošanā, materiālu sagatavošana palielinātā drukā, mazāks uzdevumu skaits vienā darba lapā. Šajā grupā atbalsta pasākums ir arī palīglīdzekļi, kuri uzlabo teksta uztveri, izmantošana. Piemēram, lasot uzdevumus, izmanto šablonu (rāmīti), kas atsedz nelielu teksta daļu :

Var lietot krāsainu caurspīdīgu materiālu (filtru, plēvi), lai mainītu lasāmā teksta kontrastu tiem skolēniem, kuriem melni burti uz balta fona apgrūtina lasīšanu. Tāpat palīglīdzeklis varētu būt marķieris vai indeksa lapiņas, lai izdarītu atzīmes tekstā.

Lai atvieglotu lasīšanas apguvi skolēniem ar speciālām vajadzībām, tekstu un darba lapu izveidē var izmantot vieglās valodas pamatprincipus par burtu veidiem, teksta izvietojumu un krāsu izmantošanu tekstos. Ar Eiropas standartiem latviešu valodā viegli lasāmas un saprotamas informācijas veidošanai var iepazīties tīmekļa vietnē https://easy-to-read.eu/wp-content/uploads/2014/12/LV_Information_for_all.pdf

Informācija visiem

Eiropas standarti
viegli lasāmas un saprotamas informācijas veidošanai

Lai izveidotu vienkāršus un saprotamus mācību materiālus vai darba lapas skolēniem ar dažādām speciālām vajadzībām, vēlams izmantot Eiropas Speciālās un iekļaujošās izglītības aģentūras projektā izveidotās ***Pamatnostādnes pieejamai informācijai (IKT informācijas pieejamībai mācību procesā)***.

PAMATNOSTĀDNES PIEEJAMAI INFORMĀCIJAI

**IKT INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAI MĀCĪBU
PROCESĀ (ICT4IAL)**

Ar šiem ieteikumiem var iepazīties tīmekļa vietnē
<https://www.ict4ial.eu/download-guidelines>

Atbildes sagatavošana un sniegšana

Šīs grupas atbalsta pasākumi paredz uzdevumu veikšanā izmantot citus līdzekļus, ne tikai papīru un pildspalvu. Piemēram, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (datora, viedtālruna, planšetes, u.c.) izmantošana uzdevumu izpildei, skolēna diktētās atbildes pierakstīšanu, vai iespēju mācību saturu atbildēt mutiski, vai atbilžu rakstīšana uzreiz atbilžu lapā.

Atbildes sagatavošanai ir iespējams izmantot arī atgādnes. Atgādne ir īsā, koncentrētā veidā sniegta vizuāla informācija, kas skolēnam ar mācīšanās traucējumiem palīdz veikt uzdevumu. Atgādnēs var būt :

- Likumi (piemēram, pareizrakstības likumi)
- Sakarības (piemēram, mēru sakarības matemātikā)
- Formulas (piemēram, matemātikā, fizikā)
- Algoritmi (norādījumi, kā veikt noteiktu uzdevumu)
- Shēmas (piemēram, dzimtajā valodā, ģeogrāfijā)
- Tabulas (piemēram, reizināšanas tabula)
- Paraugi (piemēram, teikuma locekļu pasvītrojumu paraugi latviešu valodā)

Atgādņu izmantošana mācību procesā skolēniem ir jā māca : kā tajās orientēties, kā izmantot tālāk atgādnēs atrasto informāciju. Atgādnes var būt individuālā komplektā vienam skolēnam, var būt skolēnu grupai un var būt arī klasē pie sienas visu skolēnu izmantošanai.

Atgādņu paraugi

Atgādnes matemātikā

Atslēgas vārdi teksta uzdevumos	Darbība
Par tik vairāk	+
Par tik mazāk	-
Tik reizes mazāk	:
Tik reizes vairāk	X
Par cik vairāk vai mazāk?	-
Cik reizes vairāk vai mazāk?	:
Cik kopā? Cik pavisam?	+

Darbību īpašības

Summa nemainās, ja saskaitāmos maina vietām

$$a + b = b + a \quad 1 + 3 = 3 + 1$$

Reizinājums nemainās, ja reizinātājus maina vietām

$$a \times b = b \times a \quad 2 \times 3 = 3 \times 2$$

Ja saskaitāmos savieno grupās, summa nemainās

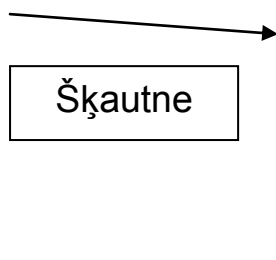
$$a + (b + c) = (a + b) + c \quad 1 + (2 + 3) = (1 + 2) + 3$$

Ja reizinātājus savieno grupās, reizinājums nemainās

$$a \times (b \times c) = (a \times b) \times c \quad 2 \times (3 \times 4) = (2 \times 3) \times 4$$

KUBAM IR 6 SKALDNES, 12 ŠĶAUTNES UN 8 VIRSOTNES

Virsozne

Šķautne

Skaldne

Atgādnēs latviešu valodā

Locījumi	Jautājumi
Nominatīvs	KAS?
Ģenitīvs	KĀ? (nav)
Datīvs	KAM? (dod)
Akuzatīvs	KO? (redzu)
Instrumentālis	AR KO? (kopā)
Lokatīvs	KUR? (iekšā)
Vokatīvs	-

Teikumu iedalījums pēc uzbūves

Vienkāršs nepaplašināts teikums (teikumā ir tikai teikuma priekšmets un izteicējs)

Piemērs: *Meitene lasa.*

Vienkāršs paplašināts teikums (teikuma priekšmets, izteicējs un citi teikuma locekļi)

Piemērs: *Meitene lasa jaunu grāmatu.*

Salikts teikums (teikumā ir divi gramatiskie centri)

Piemērs: *Meitene lasa grāmatu, bet zēns raksta domrakstu.*

Atgādnē literatūrā

Domraksts ir autora domu un emociju izpaušme rakstveidā

Domraksta temats

vienā vai vairākos vārdos izteikts skaidrs norādījums, par ko jāraksta domraksts

Domrakstam ir trīs galvenās daļas: **ievads**, **iztirzājums**, **nobeigums**. Katru daļu sāk jaunā rindkopā ar atkāpi no lapas malas.

Ievads (viena rindkopa)

pamato, par ko domrakstā rakstīsi un kāpēc tas ir svarīgi

Iztirzājums (vismaz divas

atklāj tematu, izmantojot

rindkopas)	piemērus, citātus un faktus
Nobeigums (pēdējā rindkopa)	izsaki savus secinājumus par iztirzājuma daļā minētajām domām
Kad pabeigsi rakstīt	uzmanīgi izlasi uzrakstīto tekstu un izlabo kļūdas, kuras ieraudzīji

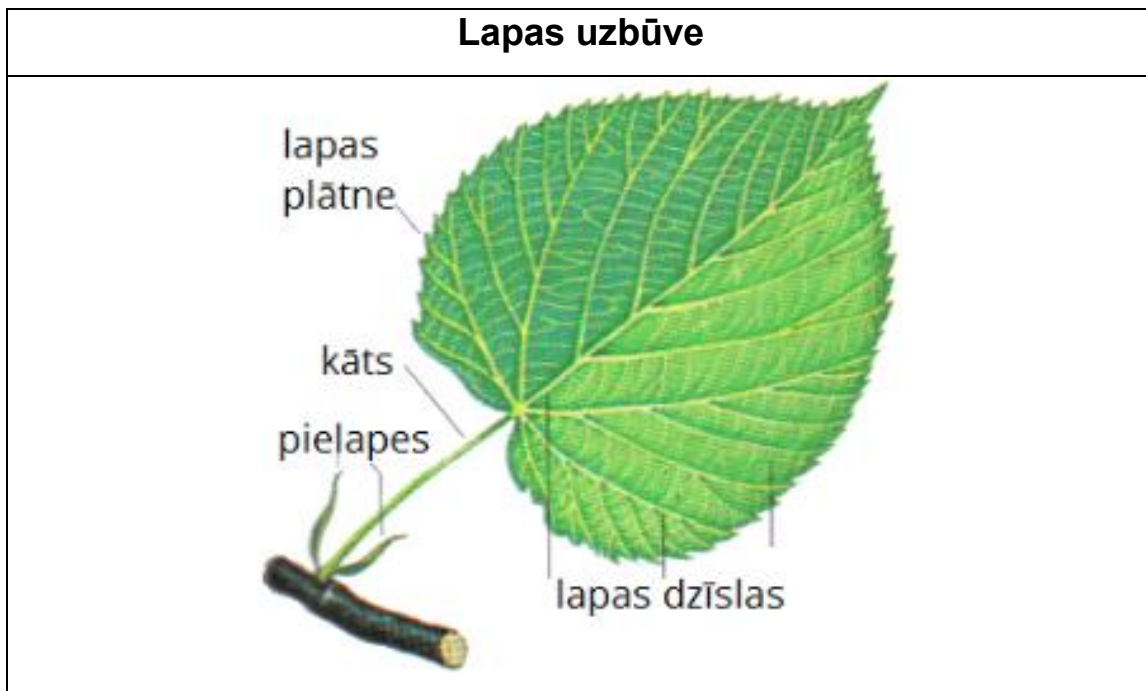
Atgādnēs angļu valodā

Abas zemāk redzamās atgādnēs angļu valodā ir par tēmu “Apstākļa vārds”, bet tās ir atšķirīgas un tās var izmantot dažādiem skolēniem atbilstoši viņu spējām, uztveres īpatnībām un angļu valodas zināšanām.

	Adverb	Apstākļa vārds
100%	always	vienmēr
90%	usually	parasti
70%	often	bieži
50%	sometimes	reizēm
30%	occasionally	laiku pa laikam
10%	seldom	reti
5%	hardly ever	gandrīz nekad
0%	never	nekad

always									
usually									
often									
generally									
sometimes									
rarely									
seldom									
hardly ever									
never									

Atgādne bioloģijā

Atgādne vēsturē

LŪDZU ATCERIES!	
RELIĢIJA	Mācība par dievišķo pasauli
KRISTIETĪBA	Jēzus Kristus radīta reliģija
KRISTIEŠI	Kristietības piekritēji
KĀRTA	Cilvēku grupa ar noteiktu uzdevumu sabiedrībā
GARĪDZNIECĪBA	Ticīgo organizācijas vadītāji, kuri vada lūgšanas ceremonijas
BRUŅINIEKS	Bruņās tērpts karavīrs
HRONIKA	Notikumu apraksts pa gadiem

Atgādne – darbības secība (algoritms)

Dari tā!	
Vispirms	Izlasi uzdevumu vairākas reizes
Noskaidro	Kas uzdevumā ir zināms un kas jāaprēķina
Padomā	Kas jāatrisina vispirms
Pēc tam	Izpildi nākošās darbības
Beigās	Pieraksti atbildi
	Pārbaudi atbildi!

No šeit redzamajām atgādnēm vairākas (piemēram, **Locījumi** vai **Darbības secība**) var atrasties arī klasē pie sienas visu skolēnu lietošanai.

Atgādņu izmantošana mācību procesā un pārbaudes darbos ir jāpārdomā un to nedrīkst pārspīlēt. Mācību procesā ir jāaizsedz tās atgādņu rindas vai daļas, kuras skolēns jau ir apguvis un prot pielietot praksē. Pārbaudes darbā jāizmanto tikai tās atgādnes, kuras izmantotas mācību procesā un kurās ir būtiska informācija. **Jāatceras, ka mācību grāmata vai skolēna pierakstu klade nav atgādne, pārbaudes darbā tās izmantot nedrīkst.**

Svarīgi sekot, lai skolēns neizmantotu viņam nepiemērotus atbalsta pasākumus, piemēram, reizināšanas tabulas kā atgādnes izmantošana skolēnam, kurš reizināšanas tabulu ir iemācījies, mazinās skolēna motivāciju pēc sasniegumiem un var traucēt orientēties citās, viņam nepieciešamās atgādnēs.

Skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem (piemēram, uzmanības un aktivitātes, uzvedības traucējumiem) mācību procesā var izmantot vizuālas, verbālas, taktiskas atgādnes darba organizēšanai, kuras palīdz skolēnam koncentrēties darbam.

Skolēna darba vieta

Atbalsta pasākumi, kas saistīti ar skolēna darba vietu, ir:

- iespēja uzdevumus vai pārbaudes darbu veikt atsevišķā telpā individuāli vai nelielā skolēnu grupā;
- iespēja uzdevumus vai pārbaudes darbu veikt telpā ar labu skaņas izolāciju, vai telpā, kurā nav vizuālās informācijas, kas varētu novērst skolēna uzmanību;
- skolēnam ar kustību traucējumiem speciāli pielāgota sola vai krēsla izmantošana u.c.

Darba laiks un darba daļu secība

Šīs grupas atbalsta pasākumi ir, piemēram, papildu laiks uzdevumu vai pārbaudes darba veikšanai, pārbaudes darba pagarinājums divu dienu ietvaros, papildu pārtraukumi darba laikā. Atbalsta pasākums varētu būt arī izmaiņas veicamā darba daļu secībā, piemēram, lai skolēnam, kurš ātri nogurst, būtu iespējams grūtāko pārbaudes darba daļu kārtot vispirms.

Atbalsta pasākumu piemēri, ko iesaka psihologi:

- Uzdevumu formulējumus vēlams vienkāršot, pasniegt pa daļām, dot vizuālu atbalstu;
- Samazināt darba kvantitāti, akcentu liekot uz kvalitāti – labāk, lai 4 piemēru vietā izpilda 2, bet ar sapratni par paveikto;
- Mājās un skolā ieviest un konsekventi uzturēt skaidri zināmus kārtības noteikumus;
- Nodrošināt, lai mutvārdu instrukcijas tiktu dublētas ar rakstveida instrukcijām;
- Ierobežot ārējos stimulus, kas novērš uzmanību;
- Lietot diagrammas un zīmējumus, lai skaidrotu matemātikas jēdzienus;
- Pārbaudes uzdevumus veikt testu veidā;
- Mācīt veidot darbības plānu, darboties pa soļiem;
- Sniegt pozitīvu emocionālu atbalstu.

Atbalsta pasākumu piemēri, ko iesaka logopēdi:

- Atļauts lasīt priekšā uzdevuma nosacījumus un tekstus vairākas reizes – lasa skolotājs, ievērojot loģisko izteiksmi, bet neuzsverot pareizo atbildi vai risinājuma virzienu;
- Rakstītais teksts palielinātā drukā (vēlams vismaz 16.fonta lielums), ar palielinātu attālumu starp rindām (vēlams “Arial” fontā);
- Atļauts izmantot kādu no palīglīdzekļiem, kuri uzlabo teksta uztveri;
- Atļauts izmantot atgādnes par gramatikas likumiem atbilstoši apgūstamajai tēmai;
- Atļauts izvēlēties ērtāko rakstāmrīku un līniju platumu pierakstos.

Atbalsta pasākumi valsts pārbaudes darbos

Valsts pārbaudes darba uzdevums ir nodrošināt skolēnam iespēju parādīt, vai viņš atbilstoši izglītības standarta prasībām ir sasniedzis mācību programmā izvirzītos mērķus. Visiem skolēniem ir jābūt iespējai piedalīties pārbaudes darbos un saņemt vērtējumu par paveikto.

Valsts pārbaudes darbu būtiska iezīme ir to centralizācijas pakāpe t.i. visiem vienādas prasības, vienāda pārbaudes darba norise un vērtēšanas kārtība. Laika gaitā šīs prasības ir bijušas iemesls daudzu skolēnu ar speciālām vajadzībām izstumšanai no valsts pārbaudes darbu kārtošanas, taču pēdējos gados tiek veikti pasākumi, lai situāciju šajā jomā uzlabotu.

Skolēnam, kurš mācās atbilstoši kādai no speciālās izglītības programmām vai atbilstoši izstrādātajam individuālās izglītības plānam, mācību procesa laikā tiek piemēroti dažādi atbalsta pasākumi, lai kompensētu konkrētā traucējuma radīto ietekmi un veicinātu mācību satura apguvi. Ja skolēns mācību procesa laikā izmantojis atbalsta pasākumus, tad šādu iespēju viņš var izmantot arī pārbaudes darbā.

Atbalsta pasākumi pārbaudes darbos ir izmaiņas pārbaudes darba norises kārtībā un/vai pārbaudes darba uzdevumu izkārtojumā un noformējumā, kā arī palīg līdzekļu izmantošana, lai mazinātu skolēna ar speciālām vajadzībām traucējumu radīto ietekmi uz spēju demonstrēt zināšanas un prasmes jomās, kuras pārbaudes darbā vērtē.

Atbalsta pasākumi sniedz iespēju skolēnam ar speciālām vajadzībām būt līdzvērtīgā situācijā ar pārējiem pārbaudes darba kārtotājiem, nevis dod viņiem priekšrocības. Atbalsta pasākumu mērķis nav uzlabot skolēna sniegumu, bet gan nodrošināt viņam iespēju atbilstoši spējām parādīt apgūtās zināšanu un prasmes.

Visiem skolēniem ar speciālām vajadzībām valsts pārbaudes darbos ir nodrošināts pagarināts darba izpildes laiks (atbilstoši traucējuma veidam 30% - 100%) un biežāki starpbrīži. Citi atbalsta pasākumi valsts pārbaudes darbos skolēniem ar dažādām speciālām vajadzībām tiek nodrošināti atbilstoši traucējuma veidam.

Skolēniem ar redzes traucējumiem:

- Teksts palielinātā drukā;
- Teksta palielinātāja iekārtas un citi palīg līdzekļi, kas uzlabo informācijas saskatāmību;
- Atļauts lasīt priekšā uzdevuma nosacījumus.

Skolēniem ar dzirdes traucējumiem:

- Uzdevumu nosacījumu un teksta papildus atkārtošana;
- Burtisks uzdevumu nosacījumu tulkojums zīmju valodā;
- Aizstāt izglītojamā mutvārdu atbildi ar rakstisku atbildi.

Skolēniem ar fiziskās attīstības traucējumiem:

- Datora izmantošana bez teksta redaktora iespējām rakstiskas atbildes sniegšanai;
- Rakstu darbus aizstāt ar mutiskām atbildēm, kuras tiek fiksētas audioierakstā, gadījumos, kad izglītojamais fiziskās attīstības traucējumu dēļ nevar rakstīt;
- Iespēja izmantot asistentu atbalstam darbībās, kas nav saistītas ar pārbaudījuma saturu.

Skolēniem ar valodas traucējumiem:

- Atļauts lasīt priekšā uzdevuma nosacījumus;
- Rakstītais teksts palielinātā drukā;
- Izmantot palīglīdzekļus, kuri uzlabo teksta uztveri;
- Izglītojamais ar valodas traucējumiem, kas neļauj demonstrēt runātprasmi, var atbrīvot no pārbaudes darba mutvārdu daļas kārtošanas vai aizstāt izglītojamā mutvārdu atbildi ar rakstisku atbildi;
- Datora izmantošana (valodu eksāmenos - bez teksta redaktora iespējām) rakstiskas atbildes sniegšanai.

Skolēniem ar mācīšanās traucējumiem:

- Izglītojamie ar lasīšanas traucējumiem drīkst izmantot palīglīdzekļus, kuri uzlabo teksta uztveri;
- Atļauts lasīt priekšā uzdevuma nosacījumus;
- Izmantot atgādnes;
- Datora izmantošana (valodu eksāmenos - bez teksta redaktora iespējām) rakstiskas atbildes sniegšanai.

Svarīgi atcerēties

Valsts pārbaudes darbos var izmantot tikai tos atbalsta pasākumus, kādus skolēns ir saņēmis izglītības programmas īstenošanas laikā.

Ja skolēnam nepieciešami kādi papildu atbalsta pasākumi, kuri nav minēti Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos, skola tos var ierosināt un saskaņot ar Valsts izglītības satura centru (turpmāk – VISC). Skolēna vecāki (likumīgie pārstāvji) vai pilngadīgs skolēns var atteikties no atbalsta pasākumiem, iesniedzot attiecīgu iesniegumu izglītības iestādes vadītājam.

Ar sīkāku informāciju par atbalsta pasākumiem Valsts pārbaudes darbos var iepazīties VISC tīmekļa vietnes www.visc.gov.lv sadaļā **Speciālā izglītība/Atbalsta pasākumi**.

Atbalsta pasākumu pozitīvie un negatīvie aspekti

Pedagogiem ir svarīgi ir iepriekš izvērtēt, cik lielā mērā atbalsta pasākumi ietekmēs skolēna sniegumu.

Atbalsta pasākumu izmantošanas **pozitīvie aspekti**:

- pareizi izvēlēti un lietoti atbalsta pasākumi mācību procesā un pārbaudes darbos nodrošina precīzu un ticamu informāciju par skolēna sniegumu;
- skolēns jūtas labāk, zinot, ka viņa traucējums nebūs šķērslis, lai parādītu mācību laikā apgūtās zināšanas un prasmes;
- atbalsta pasākumi var skolēna sniegumu nedaudz uzlabot;
- palielinās skolēna motivācija mācīties.

Atbalsta pasākumu izmantošanai ir arī **negatīvi aspekti**. Ja atbalsta pasākumi ir neatbilstoši, skolēns pirmo reizi ar tiem sastopas tikai pārbaudes darba laikā, vai arī tos lieto nepareizi, tad skolēna sniegums neatbilst viņa patiesajam zināšanu un prasmju līmenim.

Pareiza atbalsta pasākumu izmantošana ir atkarīga ne tikai no skolēna un skolas atbalsta komandas, kas šos pasākumus izvēlējusies, bet arī no pārbaudes darba vadītāja, kura uzdevums ir nodrošināt skolēnam ar speciālām vajadzībām līdzvērtīgus apstākļus pārbaudes darba kārtošānā, kā pārējiem skolēniem. Pārbaudes darba vadītāja neprofesionālā rīcība var būt par iemeslu tam, ka skolēna zināšanas un prasmes netiek atbilstoši novērtētas.

Ieteikumi darba lapu sagatavošanai ikdienā un pārbaudes darbos

Iekļaujošu vērtēšanu nodrošina ne tikai atbalsta pasākumi, bet arī ikdienas vai pārbaudes darbs, ja, to veidojot, tiek pārdomātas skolēnu vajadzības. Vairākas ārvalstu skolēnu sasniegumu vērtēšanas aģentūras ir izstrādājušas vadlīnijas iekļaujošu pārbaudes darbu nodrošināšanā, atbalstot atziņu par to, ka tas, kas der izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, der visiem skolēniem. Lielbritānijas Kvalificēšanas un satura pārvalde (Qualifications and Curriculum Authority) ir sagatavojusi metodisku materiālu eksaminācijas aģentūrām, kurā norādīti principi, kas jāņem vērā, lai pārbaudes darba saturs un forma

nodrošinātu iekļaujošu vērtēšanu. Lūk, daži no ieteikumiem, kas noder ikdienas vai pārbaudes darbu veidošanā:

- Uzdevumu saturu izvēlas tā, lai nediskriminētu izglītojamos ne pēc dzimuma, ne sociālās, ne etniskās, ne reliģiskās, ne kultūras piederības, ne arī tos, kuriem ir speciālās vajadzības;
- Uzdevumu noteikumus formulē vienkārši un nepārprotami;
- Darba materiālos lieto pareiza lieluma un fonta burtus. Izglītojamiem ar uztveres traucējumiem teksts, kas rakstīts 'Arial' fontā ir vieglāk uztverams nekā tas, kurā izmantots 'Times New Roman' fonts;
- Izvairās no gara, sablīvēta teksta lietošanas;
- Neizmanto uzdevumus, kas rakstīti rokrakstā, piemēram, vēstules vai dienasgrāmatas fragmentus;
- Tekstu un jautājumus izkārtu uz vienas lapas vai blakus atvērumā;
- Nelieto nevajadzīgas diagrammas, attēlus un zīmējumus, ja tie nav nepieciešami atbildes sagatavošanai;
- Nelieto tekstam tumšu fona toni - tas padara tekstu grūti salasāmu.

Izmantotie resursi

1. Ieteikumi iekļaujošas izglītības īstenošanai. Pieejams: https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_iekļ_vertesanai.pdf
Skatīts: [11.02.2019.]
2. Atbalsta komandas darba organizācija izglītības iestādē. Pieejams: https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/atb_komandas_organizacija.pdf
Skatīts: [07.02.2019.]
3. Vispārējās izglītības likums. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=20243>
Skatīts: [5.02.2019.]
4. Ministru kabineta noteikumi Nr.1510 2013.gada 17.decembrī **Valsts pārbaudījumu norises kārtība**. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=263462>
Skatīts: [5.02.2019.]
5. Ministru kabineta noteikumi Nr.335 2010.gada 6.aprīlī **Noteikumi par centralizēto eksāmenu saturu un norises kārtību**. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=207788>
Skatīts: [5.02.2019.]
6. Ministru kabineta noteikumi Nr. 591 (grozījumi Nr.710) 2018.gada 21.novembrī **Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi**
Pieejams <https://likumi.lv/ta/id/277597-kartiba-kada-izglitojamie-tiek-uznemi-visparejas-izglitibas-iestades-un-specialajas-pirmsskolas-izglitibas-grupas>
Skatīts: [5.02.2019.]
7. M.Laure, V.Purēns. Latvijas vēstures palīggrāmatiņa. Rīga, RAKA, 2016.
8. <https://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda/9-klase/tekstu-veidi-4539/re-f0d6e9d9-1a08-46e3-bd10-7ea973f34e56>
9. <https://monzon-3-6th-primary.webnode.es/present-simple-frequency-adverbs/>
10. <https://www.uzdevumi.lv/p/biologija/7-klase/ziedaugu-uzbuves-pamatprincipi-un-vielmaina-11696/augu-organi-un-to-funkcijas-11698/re-ae26acc2-efa3-4c78-8b7f-7073b58ba813>

11. <http://www.somersetparentpartnership.org.uk/default.asp>
12. <http://www.qca.org.uk/>
13. <http://www.sqa.org.uk/sqa/>
14. <http://nces.ed.gov/NATIONSREPORTCARD/>
15. <http://cehd.umn.edu/nceo/>